

مقدمه

در ایران کشت مرزه به صورت پراکنده انجام می‌شود و از گذشته تاکنون بیشتر مصرف تازه خوری داشته است. البته به صورت خشک شده هم به بازار عرضه می‌شود. برگ مرزه و شاخه‌های آن دارای ترکیبات شیمیایی با کیفیت بالا هستند که دارای خاصیت آنتی‌اکسیدانی می‌باشند. این ترکیبات همچنین از بروز بیماری‌ها پیشگیری کرده و باعث افزایش سلامت کلی بدن می‌شود. این گیاه همچنین منبع غنی از ویتامین‌های مهمی از جمله گروه‌های A, C, B (نیاسین، تیامین و پیریدوکسین) است.

مشخصات گیاه‌شناسی مرزه

مرزه با نام علمی (*Satureja hortensis L.*) از خانواده (Lamiaceae) گیاهی علفی چند ساله یا یک ساله با فرم بوته‌ای است. رنگ برگ‌ها سبز تیره است. برگ‌ها نیزه‌ای، باریک و کشیده، دارای نوع خاصی از آرایش برگی است که هر جفت برگ متقابل نسبت به جفت برگ‌های متقابل بالایی و پایینی خود، حدود ۹۰ درجه چرخش دارد. برگ‌ها دارای دم‌برگ کوتاه می‌باشند. طول برگ ۱ تا ۳ سانتیمتر و پهنای آن ۲ تا ۴ میلی‌متر است. غده‌های ترش‌کننده اسانس در حفره‌های مخصوصی که در دو سطح برگ وجود دارند، تشکیل می‌شوند. گل‌ها نامنظم، دو لبی، کوچک و دو جنسی به رنگ بنفش یا صورتی و گاهی سفید و در نواحی فوقانی ساقه‌ها به صورت خوشه روی چرخه‌های متعددی قرار دارند. میوه فندقه است که به صورت چهار فندقه‌ای در قاعده کاسه رشد یافته مخفی می‌مانند. فندقه‌ها کروی تا تخم‌مرغی شکل و کوچک به طول یک و به عرض ۰/۷ میلی‌متر، به رنگ قهوه‌ای تیره و وزن هزار دانه ۰/۵ تا ۰/۶ گرم است.

جدول ۱- مشخصات گیاه‌شناسی مرزه

مرزه، مرزه تابستانی	نام فارسی
savory	نام انگلیسی
<i>Satureja hortensis L</i>	نام علمی
Lamiaceae	خانواده

مرزه

PTMP/SK/R&D/A/ savory01 /19042021

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

شکل ۱- آشنایی با بوته، برگ، گل و بذر گیاه مرزه

کاشت

نوع خودروی مرزه بیشتر در زمین‌های خشک آهکی و در محل‌های گرم و آفتابگیر و نواحی سنگلاخ یا سنگریزه دار و بافت‌های ماسه‌ای می‌روید. برای کشت مرزه، خاک‌های ماسه‌ای-رسی یا لومی، حاوی آهک کافی با pH حدود ۶ تا ۸ و ترجیحاً قلیایی ضعیف مناسب است. مرزه به شوری حساس می‌باشد. مرزه به هوای گرم و نور کافی نیاز دارد و نور کامل را به مکان نیمه آفتابی ترجیح می‌دهد و در سایه اصلاً قادر به رشد نیست. مرزه از طریق بذر کشت می‌شود و انتخاب بذر خوب مهمترین قسمت از عملیات کاشت می‌باشد. کاشت ردیفی در زمین اصلی در فصل بهار شروع می‌شود. فاصله ردیف‌ها در کشت مرزه متفاوت است و بستگی به روش کشت دارد. در سطوح کوچک که عمل کشت به وسیله دست انجام می‌گیرد فاصله ردیف‌های کاشت از یکدیگر بین ۲۵ تا ۳۰ سانتیمتر مناسب می‌باشد. چنانچه این عمل با ماشین بذر کار انجام گیرد فواصل ۴۵ تا ۵۰ سانتی‌متر

مرزه

PTMP/SK/R&D/A/ savory01 /19042021

برای ردیف‌ها مناسب‌تر است. تعداد بذر در هر متر طول ردیف، ۱۲۰ تا ۱۴۰ عدد مناسب است. عمق بذر مرزه در خاک‌های مختلف متفاوت و بین ۱ تا ۱/۵ سانتی‌متر می‌باشد. برای هر هکتار زمین به ۴ تا ۸ کیلوگرم بذر نیاز است.

داشت

مرزه در مناطقی پراکنش دارد که میزان متوسط بارندگی سالانه ۴۵۰ میلی‌متر دارند. این گیاه در طول دوره‌های خشک و بدون باران باید مرطوب نگه داشته شود. قبل از سبز شدن گیاه، خاک باید دارای رطوبت باشد و پس از سبز شدن سه روز یکبار آبیاری شود. در طی تابستان به آبیاری و غبارپاشی منظم نیاز دارد. در طی فصول گرم فراهم کردن رطوبت محیط به رشد و شادابی این گیاه کمک می‌کند. کمبود رطوبت محیط از جمله دلایل قهوه‌ای شدن برگ‌های این گیاه است. این به معنی خیس و غرقاب شدن خاک نیست. محیط خیس و آبیاری بیش از اندازه موجب پژمردگی حاشیه برگ‌ها، سپس تمامی سطح برگ‌ها و در نهایت افتادن برگ‌ها و گاهی سوختن و سیاه شدن نوک و حاشیه برگ‌ها خواهد شد. تنش کمبود آب به طور دائم یا موقت، در رشد و توزیع پوشش طبیعی گیاهان بیشتر از سایر عوامل محیطی محدودکننده است.

شکل ۲- مزرعه مرزه

3

Petromahamco

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

<https://petromaham.com>

کود مناسب می‌تواند عملکرد را افزایش دهد. به کارگیری کود شیمیایی نیتروژنه و فسفات‌ها توصیه نمی‌شود و بهتر است از جایگزین‌های طبیعی استفاده کرد. اندام دارویی گیاه مرزه برگ و کلیه اندام هوایی آن یعنی شاخه‌های برگ دار و گلدار آن است. معمولاً برای افزایش عملکرد دست به کوددهی از نوع نیتروژن و پتاسیم می‌زنند. با وجودی که پتاسیم در کیفیت دانه و نیز افزایش عملکرد از طریق افزایش وزن هزار دانه مؤثر می‌باشد. کودهای حیوانی و برخی کودهای شیمیایی، تأثیر مطلوبی در رشد و عملکرد مرزه دارند. در فصل پاییز، هنگام آماده ساختن خاک، افزودن ۵۰ تا ۶۰ کیلوگرم در هکتار فسفر و ۶۰ تا ۸۰ کیلوگرم در هکتار پتاس در زمین‌هایی که مرزه کشت می‌شود، مؤثر است. همچنین افزودن ۵۰ تا ۸۰ کیلوگرم در هکتار ازت در فصل بهار، هنگام آماده کردن زمین برای کاشت گیاه، ظاهراً نتایج مطلوبی در افزایش عملکرد خواهد داشت.

برداشت

مرزه در مرحله گلدهی، حاوی حداکثر مقدار اسانس می‌باشند. از این رو، برداشت اندام‌های هوایی آن از این مرحله آغاز می‌شود. بیشترین درصد ماده موثره مرزه، در ظهر زمانی که نورخورشید حداکثر نورافشانی را دارد حاصل می‌شود و بهترین زمان برداشت در ساعت ۱ تا ۳ بعدازظهر است. چنانچه کلیه شرایط، اعم از آبیاری، نوع خاک و مواد و عناصر غذایی موجود در خاک برای رشد مرزه مناسب باشد، میتوان در طول سال ۲ و یا حتی ۳ بار محصول را برداشت نمود. اولین برداشت همواره در آغاز گلدهی انجام می‌گیرد. دومین برداشت، معمولاً اواخر شهریور تا اوایل مهر مناسب است. برداشت محصول به وسیله ماشین یا داس صورت می‌گیرد و کلیه اندام‌های هوایی گیاهان برداشت می‌شوند. پس از جمع آوری، میتوان محصول را بصورت تازه خوری یا بصورت خشک به بازار عرضه کرد. دمای مناسب برای خشک کردن اندام‌های رویشی مرزه، ۴۰ درجه سانتیگراد است. پس از خشک کردن، آن‌ها را تمیز و بسته بندی می‌کنند. مقدار عملکرد وزن خشک پیکر رویشی، بین ۱/۴ تا ۱/۸ تن در هکتار است.

مرزه

PTMP/SK/R&D/A/ savory01 /19042021

شکل ۳- برداشت مکانیکی و دستی مرزه

منبع

تقوی زاده، راضیه. (۱۳۹۷). گیاه دارویی مرزه. تهران: توسعه علوم و فناوری گیاهان دارویی و طب ایرانی

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

PTMP/SK/R&D/A/ savory01 /19042021

